

OBSAH

1. KAPITOLA. ÚVOD DO ETOLOGIE ČLOVĚKA	11
1.1 Charakteristika vědního oboru etologie člověka.....	11
1.2 Vztahy etologie člověka k příbuzným oborům.....	15
1.3 Historie etologie člověka.....	17
1.4 Etologické koncepce člověka.....	19
1.5 Odvětví etologie člověka.....	22
Doporučená literatura.....	23
2. KAPITOLA. VROZENÉ AUTOMATISMY A JEJICH VYBAVOVÁNÍ 24	
2.1 Úvod.....	24
2.2 Charakteristika a funkce vrozených automatismů.....	26
2.3 Klíčové podněty a schémata uvolňující vrozené spouštěcí mechanismy.....	28
2.4 Supranormální podněty.....	32
2.4.1 Význam supranormálních podnětů u zvířat.....	32
2.4.2 Supranormální podněty u člověka.....	33
2.4.3 Supranormální podněty v běžném životě člověka.....	35
Doporučená literatura.....	37
3. KAPITOLA. KOMUNIKACE ŽIVOČICHŮ	38
3.1. Úvod. Vlastnosti komunikačního procesu.....	38
3.2. Signály vyvinuté pro vnitrodruhovou komunikaci.....	39
3.3. Základní charakteristika neverbálních komunikačních prostředků člověka.....	41
3.3.1. Charakteristiky lidské neverbální komunikace (NVK).....	42
3.3.2. Klasifikace lidské NVK.....	43
Doporučená literatura.....	44
4. KAPITOLA. NEVERBÁLNÍ KOMUNIKACE. ZÁKLADNÍ KOMUNIKAČNÍ PROSTŘEDKY	45
4.1 Úvod.....	45
4.2 Optická komunikace.....	45
4.2.1 Obličej jako prostředek NVK.....	46
4.2.2 Oční kontakty (gaze behavior).....	47
4.2.3 Gesta.....	49
4.3 Akustická komunikace.....	53
4.3.1 Význam mimiky a gest pro vyjádření obsahu řeči.....	53
4.3.2 Parakomunikace, parajazyk.....	55
4.3.3 Diagnostický význam neverbálních komponent řeči.....	57
4.3.4 Motorické projevy doprovázející řeč.....	57

4.4 Dotykové, kontaktní chování (taktilní komunikace).....	57
4.4.1 Charakteristika, klasifikace.....	57
4.4.2 Ontogeneze dotykové komunikace.....	60
4.4.3 Funkce ruky v kontaktním chování.....	60
4.4.4. Dotyk formou hlazení.....	62
4.5 Odmitání kontaktu (bariéry).....	63
4.5.1 Prostředky k vytváření bariér.....	64
4.5.2 Příčiny a funkce bariér.....	64
4.6 Olfaktorická komunikace.....	65
4.6.1 Atraktans.....	65
4.6.2 Identifikace, individualizace.....	66
4.6.3 Olfaktorické klíče při upevňování emočních vazeb.....	67
4.6.4 Olfaktorická komunikace a ritualizované chování.....	68
Doporučená literatura.....	68
5. KAPITOLA. NEVERBÁLNÍ KOMUNIKACE: PROSTOROVÉ CHOVÁNÍ	69
5.1 Úvod.....	69
5.2 Teritorium. Teritoriální chování.....	69
5.2.1 Evoluce teritoriálního chování.....	69
5.2.2 Teritorium u člověka.....	70
5.2.3 Životní prostor a teritorium.....	73
5.2.4 Dočasné teritorium.....	74
5.3 Postoje, pozice.....	78
5.3.1 Funkce postojů v neverbální komunikaci.....	78
5.3.2 Vliv vnějšího prostředí na uspořádání těla při postojích.....	78
5.3.3 Dynamika postojů v čase.....	80
5.4 Úhel frontálních rovin.....	80
5.5 Akce.....	81
Doporučená literatura.....	82
6. KAPITOLA. MUTILAČNÍ CHOVÁNÍ A JEHO FUNKCE V NEVERBÁLNÍ KOMUNIKACI. UMĚLÉ DOPLŇKY A JEJICH KOMUNIKAČNÍ VÝZNAM	83
6.1 Úvod.....	83
6.2 Mutilační chování.....	83
6.2.1 Změny ireverzibilní.....	84
6.2.2 Změny reverzibilní.....	84
6.3 Využití oblečení a umělých doplňků v NVK.....	85
6.3.1 Barvy.....	85
6.3.2 Oblečení.....	87
6.3.3 Ozdoby, šperky.....	88
Doporučená literatura.....	91

7. KAPITOLA. METAKOMUNIKACE	92
7.1 Úvod.....	92
7.2 Evoluce metakomunikace.....	92
7.3 Prostředky metakomunikace u člověka.....	93
7.3.1 Situace, ve kterých dochází k metakomunikaci.....	94
7.3.2 Prostředky používané pro metakomunikaci.....	95
7.3.3 Komunikující subjekt.....	96
7.3.4 Úmyslná a neúmyslná metakomunikace.....	96
Doporučená literatura.....	97
8. KAPITOLA. RITUALIZOVANÉ CHOVÁNÍ	98
8.1 Úvod. Definice a geneze ritualizovaného chování.....	98
8.2 Ritualizované chování u zvířat.....	98
8.3 Ritualizované chování u člověka.....	99
8.3.1 Některé typy rituálů.....	99
8.3.2 Znaky ritualizovaného chování u člověka.....	101
8.3.3 Zvyky a rituály.....	102
8.3.4 Význam rituálů pro komunikaci, jejich společenská funkce.....	102
8.3.5 Rituály a magie. Ritualizace a umění.....	103
Doporučená literatura.....	105
9. KAPITOLA. POTRAVNÍ CHOVÁNÍ	106
9.1 Úvod.....	106
9.2 Evoluce potravního chování člověka.....	107
9.3 Vrozené základy potravního chování člověka.....	109
9.3.1 Vrozené senzorycké schopnosti.....	109
9.3.2 Schopnost vybírat spontánně životně nezbytné látky a regulovat jejich množství.....	110
9.4 Ontogeneze potravního chování člověka.....	111
9.4.1 Ontogeneze averzí vůči jídlům.....	112
9.4.2 Vývoj nutričních preferencí.....	113
9.5 Přínos etologie k problematice řízení příjmu potravy.....	114
9.5.1 Motivační stav.....	115
9.5.2 Apetenční fáze potravního motivačního cyklu.....	116
9.5.3 Konzumatorní fáze potravního chování.....	118
9.6 Poruchy potravního chování člověka.....	120
Doporučená literatura.....	120
10. KAPITOLA. ONTOGENEZE CHOVÁNÍ	121
10.1 Úvod.....	121
10.2 Vrozené automatismy a jejich vybavování u dětí.....	122
10.2.1 Vrozené pohybové vzorce.....	123
10.2.2 Mechanismy připoutání se k matce.....	123

10.2.3 Mechanismy rozpoznání vlastní matky.....	124
10.2.4 Mechanismy pro nalezení a příjem potravy.....	124
10.2.5 Schopnost vyjádřit stav ohrožení, narušení bezpečnosti.....	126
10.2.6 Schopnost navazovat pozitivní emoční vazby s dospělým.....	128
10.3 Fylogeneze a ontogeneze hry.....	130
10.3.1 Fylogeneze hry, základní vlastnosti hry.....	131
10.3.2 Ontogeneze hry u člověka.....	132
10.3.3 Funkce dětské hry.....	133
10.3.4 Některé specifčnosti dětské hry.....	135
10.3.5 Hra u dospělých lidí.....	136
10.3.6 Některé evoluční problémy hry.....	136
10.4 Vztah mezi vrozenými a získanými vlastnostmi. Problém „nature versus nurture“.....	137
Doporučená literatura.....	138
11. KAPITOLA. REPRODUKČNÍ CHOVÁNÍ	139
11.1 Úvod.....	139
11.2 Biologický základ mezipohlavních rozdílů (sexuální dimorfismus).....	140
11.2.1 Primární znaky sexuálního dimorfismu.....	140
11.2.2 Sekundární znaky sexuálního dimorfismu.....	140
11.2.3 Terciární znaky sexuálního dimorfismu.....	142
11.3 Evoluční základy reprodukčního chování.....	142
11.4 Motivační cyklus sexuálního chování u člověka.....	144
11.5 Úloha neverbální komunikace (NVK) v sexuálním chování.....	145
11.6 Etologický přístup k patologii sexuálního chování.....	146
Doporučená literatura.....	147
12. KAPITOLA. SOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ	148
12.1 Úvod.....	148
12.2 Evoluce sociálního chování.....	149
12.3 Sociální struktura, sociální organizace.....	151
12.4 Sociální chování jako mechanismus udržující sociální strukturu a fungování society.....	152
12.4.1 Agresivita.....	152
12.4.2 Altruismus.....	155
Doporučená literatura.....	158
13. KAPITOLA. ETOLOGIE A MEDICÍNA	159
13.1 Úvod. Přínos etologie pro medicínu.....	159
13.2 Základní zaměření etologie.....	159
13.3 Experimentální výzkum poruch chování.....	161
13.4 Vrozené automatismy a poruchy chování.....	163
13.4.1 Výrazové prostředky.....	163

13.4.2 Pohybové automatismy.....	164
13.4.3 Prostorové chování, teritorialita.....	165
13.4.4 Patologie přeskokového chování.....	166
13.4.5 Etologie některých fylogeneticky starých, archaických reakcí. Chování za extrémních stavů.....	168
13.5 Etologie, neonatální medicína a pedopsychiatrie.....	170
13.6 Další lékařské obory, které mohou využít etologii.....	171
Doporučená literatura.....	172
DOSLOV	173
VĚCNÝ REJSTŘÍK	175
ANGLICKÝ TERMINOLOGICKÝ SLOVNÍČEK	178
SEZNAM LITERATURY	180